

ZĀLĀJU BIOTOPU EKOLOĢISKĀS ATJAUNOŠANAS EFEKTIVITĀTES MONITORINGA VADLĪNIJAS

Ekoloģiskā atjaunošana ir mērķtiecīgu darbību kopums, kas palīdz atjaunoties ekosistēmai, kas ir bijusi degradēta, bojāta vai iznīcināta. Ekoloģiskās atjaunošanas mērķis ir ievirzīt degradētu ekosistēmu atveseļošanās trajektorijā, palīdzot tai tuvināties mērķekosistēmai jeb atsaucēs ekosistēmai un pielāgoties vietējām un globālām pārmaiņām, ka arī saglabājot un veicinot tās sugu noturību un attīstību. Viens no septiņiem ekoloģiskās atjaunošanas principiem (Gann et al. 2009) ir skaidri definēti atjaunošanas mērķi un uzdevumi, kuru sasniegšana tiek vērtēta ar izmērāmiem rādītājiem. Ekosistēmas atjaunošanās efektivitāte ir jāvērtē pret saprotami definētiem un konkrētiem ekoloģiskajiem un sociālajiem mērķiem un uzdevumiem, izmantojot izmērāmus un pārbaudāmus indikatorus. Tas ir ekoloģiskās atjaunošanas monitoringa uzdevums. Šāda monitoringa aktualitāti nosaka gan nacionālie, gan starptautiskie dabas saglabāšanas mērķi. Eiropas Savienības Bioloģiskās daudzveidības stratēģijas 2030. gadam mērķis ir panākt, ka sāk atjaunoties Eiropas bioloģiskā daudzveidība. Viens no stratēģijas uzdevumiem ir uzsākt ES dabas atjaunošanas plānu ar konkrētiem dabas atjaunošanas mērķrādītājiem un izstrādāt ES Dabas atjaunošanas likumu (Nature Restoration Law), kas padarīs tos par juridiski saistošiem. Dabas atjaunošanas likumā paredzēts pienākums monitorēt atjaunošanās sekmes, publicēt monitoringā ievāktos datus un ziņot par monitoringa rezultātiem.

Nacionālā līmenī līdz šim ekosistēmu atjaunošanas sekmju novērtēšana ir atstāta projektu ieviešēju ziņā. Katrs projekts ir izstrādājis savu monitoringa programmu ar atšķirīgām metodēm un pieejām, turklāt monitoringā ievāktie dati nav publiski pieejami. Lai veiktu objektīvu atjaunošanas projektu novērtējumu un efektīvi mācītos no projektu pieredzes un nākotnē varētu veikt pieredzē un pierādījumos balstītus atjaunošanas lēmumus, nepieciešams standartizēt atjaunošanas efektivitātes monitoringa metodes. LIFE Integrētā projekta "Natura2000 aizsargājamo teritoriju pārvaldības un apsaimniekošanas optimizācija" (LatViaNature, LIFE19 IPE/LV/000010) A.8 aktivitātē "Zālāju un mežu biotopu apsaimniekošanas efektivitātes monitoringa metožu izstrāde un testēšana" notiek zālāju un mežu ekosistēmu atjaunošanas efektivitātes monitoringa vadlīniju izstrāde.

Vadlīnijas veidotas tā, lai lietotājs gūtu priekšstatu par teorētiskajām nostādnēm, kam jābūt pamatā monitoringa programmas izveidei un varētu izmantot vadlīnijas efektīvas monitoringa programmas izstrādei konkrēta ekosistēmu atjaunošanas projekta ieviešanai. Vadlīniju mērķis ir piedāvāt standartizētu parametru un to mērvienību izmantošanu atjaunošanas projektos. Tās iekļauj gan pamatmonitoringa metodes, kuras var izmantot jebkurš interesents, gan detalizēta monitoringa metodes. Pasaules un Eiropas monitoringa pieredze rekomendē eksperimenta dizainu, lai varētu novērtēt ne vien to, vai atjaunojamā teritorijā ir notikušas izmaiņas, bet arī to, vai šīs izmaiņas ir radušās tieši atjaunošanas aktivitāšu ietekmē. Priekšroka dodama standartizētiem uzskaites parametriem, lai būtu iespēja salīdzināt dažādos projektos veikto atjaunošanas pasākumu ietekmi uz ekosistēmām un iegūt plašāku priekšstatu par atjaunošanas metožu efektivitāti dažādos mērogos un lokālos kontekstos.

Vadlīnijās apskatīti trīs secīgi posmi: (1) sagatavošanās monitoringa programmas izstrādei – atjaunošanas vietu izvēles principi, sākotnējā stāvokļa inventarizācija, mērķekosistēmas definēšana, atjaunošanas mērķu un uzdevumu noteikšana, atjaunošanās indikatoru izvēle (2) monitoringa dizaina izstrāde – monitoringa uzdevumu formulēšana, monitoringa intensitātes, veitu, metožu apskats, (3) monitoringa veikšana – īstenošanas un atjaunošanas efektivitātes monitorings, parauglaukumu iekārtošana, datu ievākšana un kvalitātes kontrole, glabāšana un analīze.

Izmantotā literatūra:

Gann G. D., McDonald T., Walder B., Arosón J., Nelson C. R., Johnson J., Hallett J. G., Eisenberg C., Guariguata M. R., Liu J., Hua F., Echeverría C., Gonzales E., Shaw N., Declerck, K., Dixon K. W. (2019) International principles

and standarts for the practice of ecological restoration. Second edition. Restoration Ecology 27 (1), 1-46.

Primary author: Dr RŪSIŅA, Solvita (asoc.prof., dr.geogr.)

Presenter: Dr RŪSIŅA, Solvita (asoc.prof., dr.geogr.)